

Zsidó vallás és kultúra 1

(BBN-HEB11-221, BBN-VAL11-131-4)

BBN-2

Zsidó

Az előző diáor kiegészítése

liturgia (BBN-BIB-611)

6. A hétköznapi /mindennapi élet ciklusa.

Öltözködés, talesz, tfilin, mezüze.

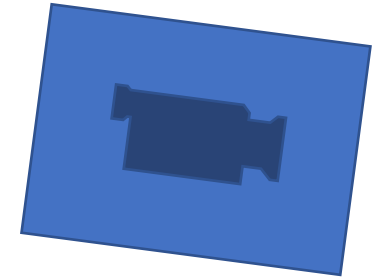
2020. 10. 15.

Biró Tamás

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék, biro.tamas@btk.elte.hu

Figyelem, felvétel indul!

- Azok is meghallgathatják, akik nem tudnak részt venni a szinkron előadáson.
- Előadás visszahallgatható a vizsgára való készülés során.
- Kérem, aki nem szeretne látszódni a felvételen, az állítsa le a videóját, halkítsa le a mikrofonját. Aki nem így tesz, az beleegyezik abba, hogy felvétel készül róla.

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

Weboldal: <http://hebraisztika.elte.hu/site/>

- Keleti nyelvek és kultúrák alapszak, hebraisztika szakirány (BA)
- Hebraisztika MA
- Hebraisztika-judaisztika PhD
- Minorok:
  - Judaisztika diszciplináris minor
  - Hebraisztika diszciplináris minor
  - Bibliatudomány diszciplináris minor.

Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Department of Assyriology and Hebrew
Eötvös Loránd University

Judaisztikai Kutatócsoport
MTA TK Kisebbségkutató Intézet
Centre of Jewish Studies
Center for Social Sciences, Institute for Minority Studies

1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F | Tel.: +36 (1) 411-6749 | email: ahf@btk.elte.hu

Nyitólap Main page
Hírek News
General Information
Assziriológia Assyriology
Hebraisztika Jewish Studies
HebraWiki Project
Munkatársak Faculty&Staff
Órák Courses
Könyvtár Library
Kiadványok Publications
Cikkek Articles
Iráttár Archives
Kutatás Ongoing research
Hasznos linkek Links
Volt hallgatók Alumni
Szakdolgozatok Theses

Látogatók 2005. szept. 1. óta / Visitors since 01/sept/2005: 373217

Interjú a Lendület-pályázat nyertesével: Niederreiter Zoltánnal

Praktikus dolgok:

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2020-jiddiskajt1/>
<http://birot.web.elte.hu/jiddiskajt/> *(a félév végéig)*
- Teams csoport: *Course 2020/21/1 BBN-HEB11-221 01 - Zsidó vallás és kultúra 1.*
- Biró Tamás: biro.tamas@btk.elte.hu
- Fogadóóra: *emailés egyeztetés alapján*
- Pótóra, ha sok óra elmaradna.

A kurzus honlapja:

<http://birot.web.elte.hu/courses/2020-jiddiskajt1/>

- Prezentációk
- Hasznos linkek

Folyamatosan bővül

Tippeket köszönettel fogadok

The screenshot shows a web browser window with the URL <http://birot.web.elte.hu/courses/2020-jiddiskajt1/>. The page title is "Zsidó vallás és kultúra 1" with the subtitle "[Jewish Religion and Culture 1]".

ELTE BTK 2020 őszi félév

Tárgykódok: BBN-HEB11-221, BBN-VAL11-131:4, BBN-BIB-611, BBV-202.04; BMVD-202.04.

Oktató: Biró Tamás

Időpont és helyszín: csütörtök, 12:00–13:30, online
(Teams, a csoport neve: Course 2020/21/1 BBN-HEB11-221 01 - Zsidó vallás és kultúra 1.)

Kurzusleírás

Előzetes szillabusz.

Szeptember 10.: 1. Bevezetés. Mi a zsidóság? Hogyan írható le?
Prezentáció 1.

Hasznos linkek, források

Hayim Halevy Donin, *Zsidónak lenni* c. könyve [online](#) a Chabad-Lubavics oldalán.

Hahn István, *Zsidó ünnepek és népszokások* (reprint: Budapest: Neumann, 2005) [online](#) a Magyar Elektronikus Könyvtár oldalán.

Ujvari Péter (szerk.), *Magyar zsidó lexikon* (Budapest, 1929) [online](#) a Magyar Elektronikus Könyvtár oldalán.

Teams csoport

Course 2020/21/1 BBN-HEB11-221 01 - Zsidó vallás és kultúra 1.

- Csatornák
- Fájlok
- Feladatok,
jegyek

The screenshot shows a Microsoft Teams chat window for a course group. The interface includes a search bar at the top, a navigation pane on the left with icons for Activity, Chat, Teams, Assignments, Calls, and Files, and a main chat area. The chat area displays a conversation in the 'General' channel. The chat history shows a message from Vadas Réka asking if everyone is present, followed by a reply from Baranyi Janka. A meeting ended notification is also visible. Below the chat, there is an assignment titled 'Források kategorizálása' due on September 16. At the bottom, there are notifications for team members being added to the group.

Folyamatosan bővül

Tippeket köszönettel fogadok

- 1. Látják-e a saját eredményüket,
látják-e a hibáikat?*
- 2. Ha kérdésük van egy hibával
kapcsolatban, bátran keressenek!*

Visszajelzés (és néhány kiegészítés)
a második beadandóval kapcsolatban

Kérdések az eddigiekkel kapcsolatban?

Hétköznapok – mindennapok

Napi három ima

- *Parhuzamba állítva a szentélybeli áldozatokkal*
- *Parhuzamba állítva az ősatyákkal*

- Reggeli ima

saharit (שחרית)

reggeli mindennapi áldozat a Szentélyben

Ábrahám

- Délutáni ima

minha (מנחה)

délutáni mindennapi áldozat a Szentélyben

Izsák

- Esti ima

maariv (מעריב) / *aravit* (ערבית)

napi áldozatokból megmaradt részek elégetése a Szentélyben

Jákob

→ *opcionális*

Napi 3+1+1 ima

- Parhuzamba állítva a szentélybeli áldozatokkal
- Parhuzamba állítva az ősatyákkal

- Reggeli ima

saharit (שחרית)

reggeli mindennapi áldozat a Szentélyben

- Délutáni ima

mincha (מנחה)

délutáni mindennapi áldozat a Szentélyben

- Esti ima

maariv (מעריב) / *aravit*

Amikor a Tóra járulékos áldozatot ír elő:

- szombat, ros hodes
- pészah, savuot, ros hasana, jom kippur, szukkot és smini aceret

- Muszaf ima

(מוסף) „járulékos ima”

- Neila ima

(נעילה) „[be]záró ima”

— jom kippur legvégén

A napi ritmus hagyományosan (férfiak)

- Felkelés:
  - *Mode ani* ('Hálát adok...') ima. Kézmosás még az ágynál + áldás a kézmosásra.
  - Mosdó + vécéhasználat utáni áldás.
  - Felöltözés (cicesz, azaz *talit katan* is, kapcsolódó áldással).
  - Reggeli áldások, a Tóra-tanulás áldása, stb.

A fentiek részben áthelyeződhetnek a zsinagógába.

- *Saharit* (reggeli ima) a zsinagógában.
- Reggeli étkezés csak ima után.
- Munka stb. ...

A napi ritmus hagyományosan (férfiak)

- ...
- Munka stb.
- *Minha* (délutáni ima): vagy kora délután, vagy napnyugtakor.
- *Maariv* (esti ima): napnyugta után a zsinagógában.
- ...
- Lefekvés előtt: *Sema Jisrael*, zsoltárok és *Haskivenu* ima.

<https://www.myjewishlearning.com/article/bedtime-shema/>

A napi élet ciklusa

(*) Pészah Izraelben: 1 nap teljes ünnep + 5 nap félünnep + 1 nap teljes ünnep.
Diaszpórában: 2 teljes + 4 fél + 2 teljes.
Szukot 1 teljes + 6 félünnep + 1 teljes (Izr),
2 teljes + 5 félünnep + 2 teljes (diaszpóra).

Hétköznapi

- Vasárnaptól péntekig

- Munkanap
- sahit
- minha }
• maariv }

Ünnepnap

- Szombat és tórai ünnepek:
peszah és szukkot főünnepei,
savuot, ros hasana, jom kippur.

„Félig” ünnepnapok

- Pészah és szukot félünnepe (*)
- Ros hodes
- Hanukka, purim
- Közösségi és egyéni jeles napok

- Munkatiltalom
- mariv
- sahit + muszaf
- minha

Öltözködés

Öltözködés: sztereotíp hagyományos férfi

Pajesz = oldalszakáll

kalap vagy más fejfedő

kaftán vagy öltöny

Szemponatok

- Honnan származik a parancsolat?

tórai? rabbinikus? minhag?

- Kire vonatkozik?

férfiakra? nőkre? mindenkire? gyerekekre? nem-zsidókra?

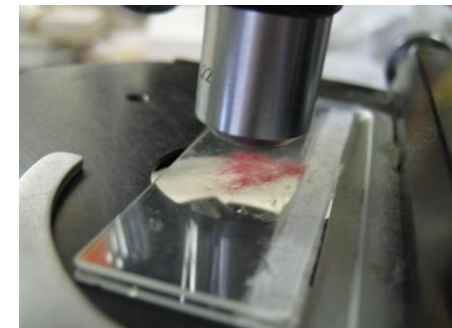
- Mikor érvényes?

nappal? nappal és éjjel? hétköznapi? ünnepnap?

- Feltételhez kötött, vagy mindig? Tevéleges (pozitív) vagy tilalom (negatív)?

Melyiket ki vállalja?

Tórai törvény: satnéz

- Kilajim = két fajta keverése. (Vö. fák oltása, tejes és húsos stb.)
- Gyapjú és len egyazon ruhadarabban (új ruha ellenőrzése).
- Lev 19,19: „Törvényeimet őrizzétek meg, barmodat ne egyesítsd kétféle fajban, meződet ne vesd be kétféle maggal, és **kétféléből való ruha, vegyes szövés ne jöjjön testedre.**”
- Deut 22,11: „ Ne **ölts fel vegyes szövetet**, gyapjút és lent együtt.”

Cicesz, tálesz

- „És szólt az Örökkévaló Mózeshez, mondván: Szólj Izrael fiaihoz és mondd nekik, hogy készítsenek maguknak **rojtot ruháik szögleteire** nemzedékeiken át; és tegyenek a **szöglet rojtjára kék bíbor zsinórt**. És legyen nektek rojt gyanánt, hogy lássátok azt, és megemlékezzetek az Örökkévaló minden parancsairól, és megtegyétek azokat, hogy el ne térjeteek szívetek és szemeitek után, melyek után paráználkodva járnátok; hogy megemlékezzetek, és megtegyétek minden parancsolataimat, és szentek legyetek a ti Isteneteknek. Én vagyok az Örökkévaló, a ti Istenetek, aki kivezettelek benneteket Egyiptom országából, hogy legyek nektek Istenetek; én vagyok az Örökkévaló, a ti Istenetek.” (Num 15,37–41, a *Sema Jisrael* 3. része)

Cicit / cicesz / szemléelőrojt

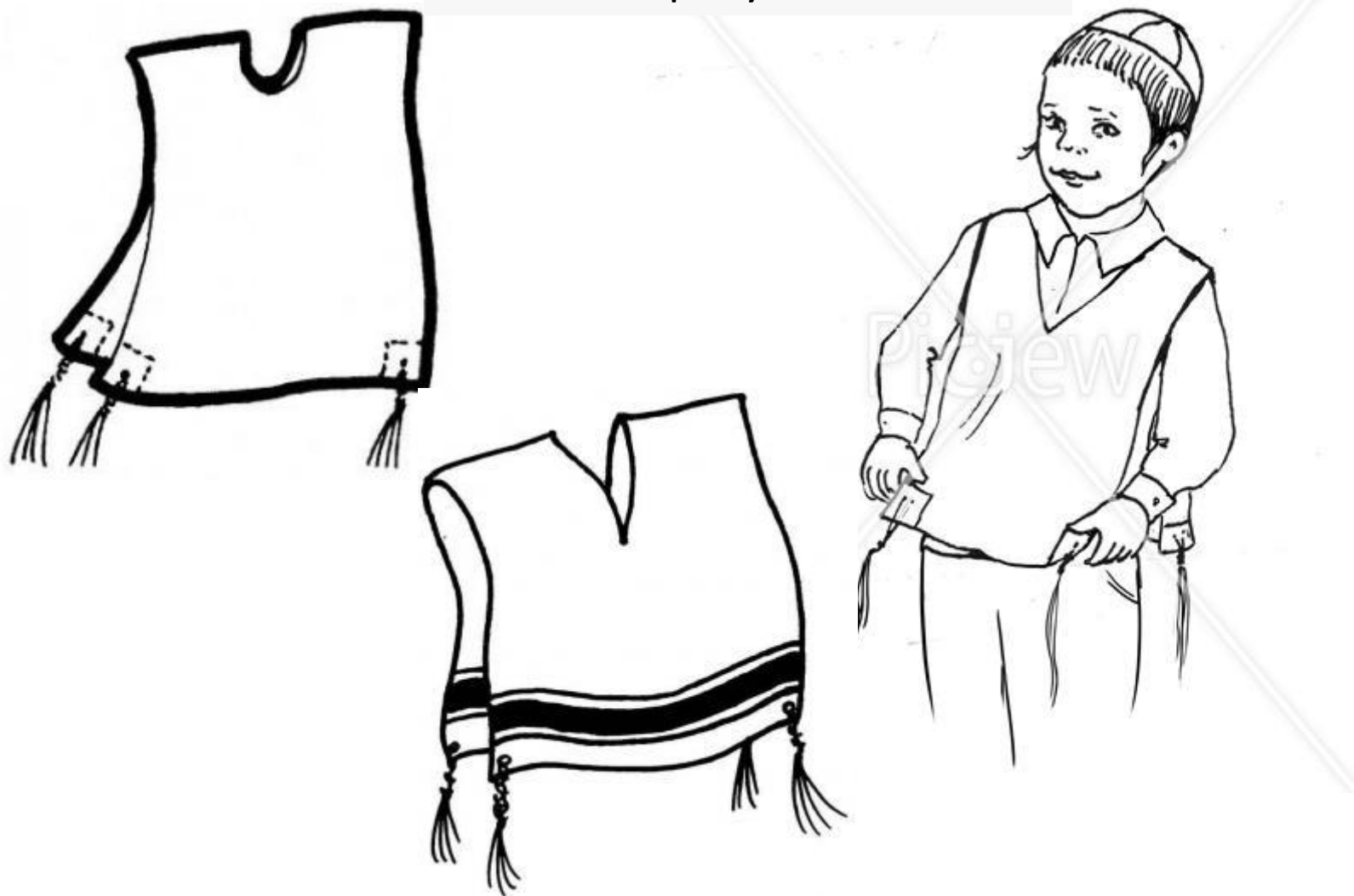

Tekhélet תכלת

ókori „azúrkék” bíborcsiga festéke

Talit / talesz (talit katan = kis talesz)

A hétköznapi nyelvben: *cicesz*.

Talit / talesz / tálesz (nagy talit = talit gadol)

A hétköznapi nyelvben: *talesz*.

<https://www.youtube.com/watch?v=UcuIXuFns4s>

askenázi tálesz: fekete vagy sötétkék csíkokkal.

szefaradi tálit: tiszta fehér.

modern, vidám

Talit / talesz / tálesz (nagy talit = talit gadol)

Avagy: *talesz*. Az „imasál” elnevezés a nem-ortodox gyakorlatra utal.

Javasolt még:

<https://www.myjewishlearning.com/article/tallit-the-prayer-shawl/>

hagyományos imalepel

nem-ortodox, nyakban hordott imasál

keskeny verzió

reform nők imasállal

ortodox, keskeny sállal:
ilyen nem létezik!

Fejbefedés férfiaknak és nőknek

Fejbefedés férfiaknak

- Szokás
- I-ten iránti félelem jele
- Kipa / kapedli / jarmulka / sabszdekli vagy kalap vagy más
- Mindenki
(még nem zsidók is?)

Fejbefedés nőknek

- Szokás + tórai hivatkozás: „És állítsa a pap az asszonyt az Örökkévaló színe elé, meztelenítse meg az asszony fejét (...)” (szóta szertartás, 4Mózes 5,18)
- Kalap? Kendő? Paróka? Borotva?
- Férjezett nők

Öltözködés

Ne legyen férfi ruhája asszonyon és ne öltödjön férfi asszonyruhát, mert az Örökkévaló, a te Istened utálata mindaz, aki ezeket teszi. (Deut 22,5.)

- Tórai előírás: férfi ne viseljen női ruhát, nő ne viseljen férfi ruhát.

- Nők: *cniut* = szemérmes, szelíd öltözködés.

*Mi számít férfi / női ruhának?
Skótszoknya? Női szabású nadrág?*

- Férfiak:

- pajesz: oldalszakáll
- szakáll?

- Öltözködés mint az identitás kifejezése:

milyen férfi / női fejfedő? milyen férfi / női ruha?

Szakáll

- Ókori sémi népek szakállal: az identitás kifejezése

*Szandál Tutankhamon sírjából
a „megtaposott” népek ábrázolásával*

Pajesz (oldalszakáll)

- לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך: (Lev 19,27)

Ne nyírjátok kerekre hajatok szélét és ne rontsd el szakállad szélét.

- héber פאה *pē'ā* 'széle vminek' (pl. mező széle, szakáll széle),
többes szambán: *pē'ōt* ~ askenazi kiejtéssel *péojsz*
> jiddis *péjesz* ~ *pájesz* > magy. *pajesz*

Öltözködés: ultraortodoxia

- Kaftán?
- Öltöny?
- Öltöny + nyakkendő?

- Irányzattól, alkalomtól és egyéntől is függ.

Öltözködés: ultraortodoxia

Cniut / cniusz / cniesz: szolid, szerény, szemérmes, nem hivalkodó, nem kirívó megjelenés. Szoknya, vállakat, könyököt és térdet fedő öltözet.

Haszid öltözködés

Strajmli

- Bizonyos (főleg haszid) közösségekben
- Házasság
- Szombaton, ünnepnap (purim is) + esküvőn.

Összefoglalás:

mai tipikus hagyományos askenázi közösségekben

(néhány cellában néhány kivételtől, részletkérdéstől eltekintünk)

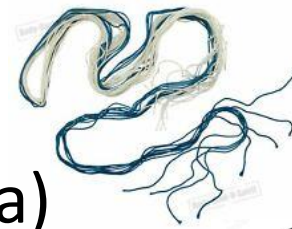
	HOL?	NAPI CIKLUS	ÉVES CIKLUS	ÉLET CIKLUSA	
	<i>talit katan</i>	mindenhol	nappal	mindig	gyerekkortól
	<i>talit gadol</i>	zsinagóga	reggeli ima	mindig	esküvőtől
	<i>tefillin</i>	zsinagóga	reggeli ima	hétköznap	bar micvótól
	<i>férfi fejfedés</i>	mindenhol	mindig	mindig	gyerekkortól
	<i>női fejfedés</i>	mindenhol	mindig	mindig	esküvőtől

Összefoglalás: tórai, rabbinikus vagy minhág?

- Tfillin kézre és fejre

- Cicesz (szemlélőrojt a ruhán, ha van négy sarka)

- Férjezett nő fejfedése

- Tálesz (kicsi és nagy: van négy sarka)

- Cnieszdik (a cniesznek megfelelő) öltözködés

- Kipa / kapedli / sábeszdekli / jarmulka, vagy más férfi fejfedő

Feladat a következő hétre

Feladat a következő hétre

- Holnap reggelig felkerül a Teamsbe.

Cél: egy kicsit jobban megismerkedni egyes imák, áldások szövegével és a zsidó imakönyvvel.

- Max. 10 pont = a félév végi jegy 5%-a.
- Leadás a Teamsen belül.
- Határidő: október 21., szerda éjfél (23:59).

Viszlát jövő csütörtökön!